

MOMENTUM

İbrahim Alagöz

Momentum, nesnenin kütlesinin sabit kalırken hızının değişmesi sonucu ortaya çıkan enerji miktarıdır. Ancak vektörel, yani her zaman bir yönü olan büyüklüktür. Enerjinin vektörel, yani bir yönetime sahip olması, onun biriktirilmesi ve yoğunlaşması anlamına da gelir. Mekanik hareketin açıklanmasında kullanılan “momentum” terimi, fizik bilimin gelişmesine bağlı olarak giderek özel ve genel görelilikte, kuantum mekaniğinde ve kaosu fiziğinde de kullanılmaktadır. Teorik fizik ile metafiziğin kavuşmaya yüz tuttuğu günümüzde ise, felsefenin kavramlaştırdığı bir anahtar haline geliyor.

Nefes almak, sadece nefes almak değildir. Nefes alırken eş zamanlı olarak nefes vermek için gerekli olan enerjiyi biriktirmiş oluruz. Biriken enerji gerilim yaratır ve karşıt kutbun hareketinin gizil kuvvetine dönüşür. Bu sayede yüzeyde nefes alma ya da verme izlenirken, daha derinde zıddı hazırlanmaktadır. Aynı diyalektiği, klasik sarkaç hareketinde de izleriz.

Sarkaç hareketini izlediğimizde, bir sola bir sağa gittiğini gözleriz. Oysa sarkaç sola giderken aynı zamanda sağa gitmek için, sağa giderken ise sola gitmek için enerji biriktirmektedir. Enerji bilfiil olmak için birbirine zıt iki kutup yaratarak bu uçlar arasında zıt yönlü iki harekete dönüşmüş olur. Enerji olarak bir olduğu halde, hareket olarak ikili görünür. Bu yüzden görünen bizi yanıltır ve biz hareketin varlığının sürekliliğini sağlayan asıl dinamiği kaçırmış oluruz.

Serbest (kaotik) enerjinin her tezahüründe içsel bir yönelimi vardır ve bu yönelimine uygun olarak bir iş yapar. Biz buna, enerjinin yoğunlaşmış halinin ya da nesnenin ‘işlevi’ diyoruz. İşlev nesnenin niteliklerinin birliği olarak aynı zamanda bilincidir. Bu nitelikler bilim tarafından fark edildiğinde o nesne insanın hizmetine girmiş olur. Yani nesnelere dünyası sebep-sonuç ilkesi üzere davranır ve bu anlamda bir yönelimsizlik sorunları oluşmaz. Enerji görünüşe çıkmakla, bütüne kendi işlevi ile katılmış olur. Bu anlamda kâinat “işlevler”le örgün bir bilgi ağı, network olarak davranır. Bilim nesnenin niteliklerini fark eder ancak ne için kullanılacağını bilmez. Buna karar veren bilimimiz değil, niyetimizdir. Yani işin bu kısmı bilimsel değil, erekbilimseldir.

Enerjinin temel davranışları, sadece nesnelere için değil, insanın kendisi için de geçerli olabilir mi? İnsan da bir işlev varlığı mıdır? İnsanın ne’si işlevseldir? İnsan hangi düzeyde nesneden ya da kendi dış varlığından ayrışır? Dış varlık olarak herhangi bir nesneden ve organizmadan farkı nedir? Ayrışma fizik düzeyde, kimya düzeyinde ve organik düzeyde olabilir mi? Organik düzeye de aşkın bir ayrışmadan bahsedebilir miyiz?

Bedenin ihtiyaçlarının karşılanması için gereken donanımımız tamdır ve verilidir. Farklı uzuvlarımız farklı işlevlerin yerine getirilmesi için biz farkında olmadan entegre çalışırlar. Uzuvlarımızın herhangi bir moleküler yığından farkı işlev açısından değil, işlevlerin örgütsel

birliği açısından olmalıdır. Örgensel birlik diğer uzuvlardan birisi gibi dış varlıkta gösterilemez. Etkisinden ve tezahürlerinden fark ederiz.

İnsanın dış varlığını sürdürabilmesi çevresine uyumu ve sosyalleşmesini zorlar ve nihai olarak kozmik bütünlüşme dürtüsünü ifade eder. Bu, insan için bir bağımlılık ilişkisidir. Arzî ve semavî varlığının sınırıdır. İnsan bu yöneliminin en uç noktasında bile, ne’liğinin kuşatması altında kalır. Kimliğini bulamaz. Çünkü insan bedensel gereksinimlerinin karşılanmasında tamamen doğaya muhtaçtır. Ya doğaya uyum sağlayıp doğa varlığı olarak kalacak, ya da dış doğaya değil ama kendi doğasına yani fitratına muhalefet edip bu mutlak özdeşlikten (determinasyon) kopmaya yönelecektir. Bebeklikten çocukluğa geçiş ancak bu muhalefet ile mümkün olur. Bu bir muhalefettir, fakat bebeğin kendi muhalefeti değil. Fiil olarak bebeğindir, ancak kendi eylemi olarak değil. Mürebbisiz ayakta kalamayacağı için bu muhalefete mecbur bırakılmıştır. Bu bir çelişki olmasına karşılık aynı zamanda onun kimliğine, yani merkezine çekilmesinin dinamiğidir de.

İnsan çevresine müdahale ederek dış dünyayı ‘düzenler.’ Bu düzenleme onun dış varlığının güvenliğini ve konforunu amaçlar. Oysa dış dünya determine bir yapıya sahip olduğundan zaten düzenlidir. O halde bu bir yeniden düzenlemedir. İnsan bu yeniden düzenleme ile kendinden kaim olabilir mi? Bu çelişki, düzeltilecek olanın, insanın kendi bedeni de dahil olmak üzere dış dünyada değil ‘kendi’sinde olduğunun idrak edilmesini zorlar.

Duygularımızın dünyası zihnimizin elinde iken bir kutuptan diğerine sürekli salınım yaparız, öfkeleniğimizde öfkeden kaarız, öfkenin arkasından öfkenin hazzı gelir, ancak kurtuluş değildir, bir müddet sonra tekrar kendimizi öfke kutbunda buluruz. Çünkü her istek zuhura çıktığında kendi imgesi ile bilincimize katılır ve biz bu fiilimizin sonucunu duygu olarak muhakkak yaşarız. Böylece bu imge, sahneden çekilen fiil tarafından biriktirilmif enerji, yani momentum olarak yeni fiilimizin ruhu gibi davranır. Öfke, korku ya da hırs da, yaşam enerjimizin bir gereksinimi karşılamak için zahire çıkmasıdır ve yaşam için vazgeçilmezdir. O zaman bu tür niteliklerimizi olumlu ya da olumsuz olarak nitelememizin sebebi nedir? Mademki yaşam için vazgeçilmezdirler, öyleyse söz konusu nitelikler hangi durumlarda olumlu, hangi durumlarda olumsuz olarak adlandırılmalıdırlar?

Olası fiilimiz sahnemizden çekilen, bir önceki fiilimizin imgesine göre edimselleştiği müddetçe, biz kendimizi imgelerimiz zannederiz. Tüm imgeler ‘beden imgesi’ altında birliğe gelerek bu düzeydeki ‘kimlik’ merkezimiz olur. Buradaki süreç diyalektiktir ancak aynı zamanda determinedir. Eğer bir süreç mekanizma ise, yani belirli işlevlerin yerine getirilmesini sağlıyorsa bu süreç ritmiktir. Kendini tekrar eder. Başka bir şey yapmaz, yapamaz. Bir yazılımin her seferinde bir disiplin ve güvenirlilik içinde yazıldığı üzere okunması kendini realize etmesidir.

Buna karşılık işleve değil, belirli bir niyete, dolayısıyla bir değere bağlı çalışan süreçler ise ritmik değildirler. Niyet, mekanizmayı kendi isteği doğrultusunda kullanma eğiliminde olduğundan kurulu düzenle yetinemez, amacına uygun olarak her seferinde yeniden kurar. Niyet, hazır bir içerik bulamaz ve ereğini içerik yapıp, buna bağlanır, ereğine koyduğu ile kendini bağlamış olur. Ereğine neyi koyarsa koysun, fail kendisi olduğu için niyeti o insan için

merkez olma niteliği kazanır. Sadece niyete bağlılıkla, merkezimizi kendi dışımızdan kendimize taşımış oluruz. Niyet, kimlik olmuş olur.

Niyetlerimiz kaotiktir, herhangi bir cebr'in sınırlaması altında değillerdir. Serbest hayallerimiz sınırsızdır ve kimsenin tasarrufu altında değildirler. Bu olumlu özgürlüktür. İnsan için bu bir özgürlüktür, ama deneyimlenmemiş hayallerimizin olası keyfiliklerini de içerdiiğinden, keyfiliklerimizin olumsuzlanması gerekir. Keyfiliklerinden arınan niyet ise halis olur. Demek ki niyete bağlı süreçler de diyalektiktir ama determine kalmazlar. Her sürecin doğası diyalektiktir, ama sadece ereği diyalektiğe aşkındır. Erek ise eşyada amaç, yani işlev, insanda niyet anlamına gelir; çünkü gerçekleştirmek istediklerimizi ancak niyetimiz temsil eder. Bizim için anlam niyette saklıdır. Niyet ise nesneyi ve onun işlevlerini, olayları ve onların görünüşlerini, olguyu ve onun yasadını, akli ve onun ilkelerini ihata eder, yani bunlara aşkındır. Demek ki determine kalması icap eden, hayallerimizin keyfi olanları olmalıdır. Bunlar nefsimizin ilkesiz, haksız talepleri olduğundan yasalılık altına alınmalıdırlar. Eğer böyleyse, keyfi isteklerimizi yok edemeyiz, ama niyetimiz doğrultusunda dönüştürebiliriz.